

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ В.А. РОМЕНЦЯ В ПОСТНЕКЛАСИЧНОМУ ХУДОЖНЬО- ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Зіновія КАРПЕНКО

Copyright © 2012

“... філософія і поезія – це вихід до неповторної індивідуальності”
(В.А. Роменець [9, с. 176])

Масштаб особистості видатного вченого, як відомо, особливо, коли він належить до елітарного кола мислителів, які перебувають в авангарді соціогуманітарного мислення, виявляється не лише в обширі піднятих наукових проблем й обґрунтованості та евристичності шляхів їх розв’язання, а й у своєрідній літературно-мистецькій манері, індивідуально неповторному стилі наукової творчості, власної життєтворчості загалом. Адже особистість, за словами Г.О. Балла, – це “системна риса-якість людського індивіда, яка забезпечує його здатність бути відносно автономним та культурно своєрідним суб’єктом культури” [1, с. 41], що виражається в нормативно-репродуктивній та діалогічно-творчій функціях. Відтак психодуховна сутність і психомистецький смисл, як зміст і форма двоєдиного процесу соціокультурної адаптації й самоактуалізації особи в околі її суб’єктних здатностей та ціннісних налаштувань, неминуче проявляються в текстах Автора, що втілюють у собі, персоніфікують цю канонічну (про ставлення до цього терміна мовитиметься згодом) неподільність.

У Роменцевій “Психології творчості” знаходимо блискуче розкриття механізмів творчого процесу, який полягає в якісному переході від нормативно регульованої адаптації до наднормативної культуротворчості особи. “Адаптація полягає в такому пристосуванні до середовища, коли організм змінюється, а середовище залишається незмінним. Творчість передбачає активну зміну середовища людиною. Все її життя складається з процесів адаптації і творчості, які взаємодіють між собою” [8, с. 175]. І хоча обидва ці процеси підпорядковуються принципу доцільності (телеологізму або цільової причинності), все ж кожен зокрема репрезентує різні рівні самоорганізації

психічного функціонування особи. В.А. Роменець пише про це так: “Самоорганізація, здійснювана тільки на базі адаптивної поведінки, виявляє ще певну пасивність і не переступає меж рефлексорного механізму. Цього рівня самоорганізації вистачає лише на те, щоб “вижити” в певному середовищі – зберегти гомеостазис. Але організм весь час підвищує ступінь своєї організації і доводить її до того рівня, коли для даного оточення вона стає надмірною. Організм як система не тільки врівноважується середовищем, але й переносить на нього певну частку своєї надмірної організації” [8, с. 182]. Завдяки саме такій надмірній самоорганізації система здобуває відносну самостійність від оточення, індивідуалізується і “відкривається назустріч” іншим системам, “прагнучи” до комунікації й обміну з ними оригінальними змістами.

У даному контексті оригінальність і комунікативність означають появу іншого принципу функціонування психічного апарату – *гетеростазу* як властивості складних неврівноважених систем, здатних до біфуркаційного переходу, який підготовлюється інтенсивним потоком випадкових флуктуацій часток. Сильніший вплив однієї з них (у В.А. Роменця – акцентуація значущих компонентів) робить її системотвірним чинником складнішого рівня організації вихідної структури. Так, із позицій сучасної синергетики, можна перетлумачити правильне (принаймні як на кінець 60-х років минулого століття, коли писалася “Психологія творчості”) уявлення про появу творчих ознак у систем, які накопичують достатню кількість структурних компонентів, для здійснення якісного стрибка в інший режим функціонування: “Адаптація діє на короткій відстані (тобто зумовлена конкретною ситуацією – З. К.), в той час як у творчому процесі здійснюються значні

стрибки, синтезуються досить віддалені речі, явища” [8, с. 183–184].

Розлоге визначення адаптації пропонує А.В. Фурман: “Адаптація – це: а) пристосування будови і функцій організму, його органів і клітин до умов середовища, яке у ситуації з людиною має біологічну і психологічну складові, кожна з яких на різному рівні забезпечує процеси гомеостатичної рівноваги у взаєминах індивіда й оточення... найголовніше, що вона спроможна до довільної психорегуляції своїх станів, учинків, поведінки в цілому; б) пристосування людини як особистості до умов суспільної життєдіяльності шляхом прийняття і слідування загальноновизнаним вимогам, нормам і цінностям соціального оточення... з метою задоволення своїх потреб, мотивів, інтересів; в) універсальна тенденція до встановлення або відновлення рівноваги між людиною і соціумом як одна з основних онтологічних психоформ законодавчого буття, конкретний вияв яких знаходить відображення в динамічній єдності протилежно спрямованих тенденцій – акомодатії та асиміляції (за Ж. Піаже); г) функціональна основа розвивальної взаємодії людини із соціальним довкіллям..., яка передбачає широке вживання культурних знаків і засобів спілкування та дає змогу їй за допомогою вчинкової активності і професійної діяльності самоствердитися і самореалізуватися в суспільстві” [12, с. 102]. Вочевидь у цій дефініції крізь призму “гомеостатичних” аргументів, універсальних для проблематики персонального буття, пробиваються й аргументи “гетеростатичного” характеру, які вимагають “узаконення” автентичності особи та її суб’єктного потенціалу зреалізуватися в доступному обсязі життєвих шансів.

Як послідовний прихильник *принципу детермінізму*, В.А. Роменець убаचाє його дію і в свободі творчості, позаяк остання спрямовується теоретико-ідеалізованим мисленням, що компенсує брак доказовості образами бажаного чи належного майбутнього. Саме уява, як активний посередник між інтуїтивним учуванням і практичним втіленням певної ідеї, забезпечує сутнісний перехід (трансдукцію) “з однієї системи (суб’єктивно-психічної) в іншу (матеріально-речову)...” [8, с. 11]. Антиципувальна функція уяви “живиться” першосигнальними компонентами творчого процесу, про які І.П. Маноха з посиланням на Я.О. Пономарьова пише: “Першосигнальними компонентами слід вважати прояви

оригінального, інтуїтивного, безпосереднього, непередбачуваного, мимовільного, імпульсивного, неусвідомлюваного та ін.”, ціннісно-цільовим чином підпорядковуючи собі другосигнальні компоненти – “прояви логічного, рефлексивного, моделювального, довільного, вмотивованого, усвідомлюваного та ін.” [8, с. 10].

З огляду на ці ланки творчого процесу, що прямують до свого культурного (насамперед – естетичного й морального) втілення, В.А. Роменець особливо поціновує аксіологічний (ціннісний) аспект творчості: “Цінність творчості – у позитивній продуктивності. Це – головний стрижень усіх творчих пошуків письменників, митців, учених, суспільних діячів і т. д. Проблема цінності є проблемою змісту творчості” [8, с. 190]. Цей аспект не залишився не поміченим ґрунтовним дослідником наукової спадщини В.А. Роменця Петром М’ясоїдом, який зазначає, що саме у творчості “здійснюється перехід від адаптивної до творчої поведінки з її аксіологічністю, свободою від безпосереднього впливу ситуації, спонтанністю” [6, с. 67]. Свого часу, досліджуючи психологічні механізми аксіогенезу особистості, ми теж дійшли подібного висновку: “Релевантним методом дослідження аксіогенезу є аксіопсихологічна герменевтика з механізмами первинного інтуїтивно-емоційного вчування і вторинного феноменологічного рефлексування суб’єктивної реальності особистості, що забезпечує цілісний підхід до розуміння і тлумачення аксіопсихічних феноменів у взаємозв’язку їх доцільних, причинно зумовлених і синхронно спостережуваних змін” [2, с. 12].

Творчо осмислена і викладена В.А. Роменцем теорія, історія і логіка психології самим ученим названа *канонічною*. Цим терміном “він називав психологію, яка звертає свій погляд на взірцеві, наповнені сутнісним змістом, феномени людського буття” [10, с. 30]. “Канон – не просто ідеалізований образ психічного життя, це сама діалектика наявного та очікуваного, того сучасного, в якому драматично перетинаються минуле і майбутнє” [7, с. 845]. Отже, цілісний хронотоп людського життя конституюється психікою не тільки як засобом, що уможливорює адаптацію до оточення, а насамперед як метою – тим безпосереднім, самодостатнім і самосутнісним утворенням, що повносило виявляється у творчості (див. [3, с. 60]). Скажімо, в одному із інтерв’ю, відповідаючи на запитання про предмет релігії та філософії, він відзначив загальнолюдський характер першої, що вста-

новлює кінцеві ціннісні ідеали саморозвитку особистості як суб'єкта історичного руху-поступу, та своєрідний неповторний характер другої, яка “уможливорює індивідуальне бачення, чого релігія не може зробити..., й таке ж неповторне бачення... дає поезія. <...> Кожен філософ, якщо він справді є індивідуальністю, також як і поет, демонструє у своїх творах цю своєрідність бачення” [9, с. 176].

Психологія, належачи до кола, з одного боку, природничо-наукових, а з іншого, – гуманітарних дисциплін, переймається як установленням повторюваного, типового, закономірного, універсального, тривалого, так і випадкового, унікального, ситуативного, тимчасового. Перша проблематика належить до кола адаптації, що підтримує гомеостатичну рівновагу, друга – стосується творчості як тенденції до порушення рівноваги (гетеростаза); перша спирається на репродуктивні пізнавальні здібності, друга – на інтуїтивно-імагінативне передбачення бажаного стану самоздійснення. Правий П.А. М'ясоїд, твердячи, що тільки за допомогою “феноменологічного методу”, що орієнтується на канон як оригінальне, “живе й рухливе у своєму сутнісному прояві” [6, с. 86], можна досягти достеменні сенси унікального людського вчинку, життєвого світу особи тощо.

Власне, ми свідомо скористалися недоконаним видом дієслова – “осягати”. Як стверджують Т.М. Титаренко [11], О.М. Кочубейник [4], котрі розвивають постмодерністські ідеї в персонології, “особистість конструює власне життя, упорядковуючи випадковості в сюжетно організовані наративи, в яких установлюються нові зв'язки між минулим, теперішнім і майбутнім” [11, с. 152]. Звідси постає розуміння автентичності як постійно змінюваної самоінтерпретації, що неперервно конструюється в інтерсуб'єктному просторі за допомогою практик соціальності [4].

Натхненні аксіопсихологічним культурно-гуманістичним пафосом психології творчості в інтерпретації В.А. Роменця, змістом його теоретичних положень, що, на наше переконання, природно укладаються в постнекласичні пошуки новітнього холізму (монізму – так ідентифікує свою методологічну позицію сам учений, з чим можна подискутувати в окремій статті) повернемо і ми за принципом “назад до речей” (Е. Гуссерль). Отож, у другій частині статті спробуємо застосувати *феноменологічний метод* як засіб екстраполяції викладеного тут тлумачення природи і механізмів творчості (за В.А. Роменцем) на новітню – постнекласичну й пост-

модерністську – царину художньо-філософського дискурсу.

Професійний психолог, який освоїв академічний стандарт методологічних засобів аналізу та інтерпретації розмаїття душевного життя людини, втрапляє в екзотичну ситуацію, коли зустрічається з наскрізь психологічним, філософськи узагальненим, попри це – безумовно оригінальним, художньо-мистецьким артефактом, як, приміром, книжка поезій Данила Кубая “Неідеальність поверхонь” [5]. Попри природне для таких випадків завдання розтлумачити авторський текст, звівши свій, академічно випрацьований, культурно-семантичний код доступу до тексту з презентованим у ньому своєрідним авторським світобаченням і художньо-стилістичним світовітленням, ловиш себе на зниклої, зумовленому відчуттям неспівмірності калібрів й оптик твору та його інтерпретації. З'являється інтуїція того, що поновити гармонію символічної домірності можна лише шляхом такого ж авторського (без озирання на освячену авторитетами герменевтико-феноменологічну традицію) комплементарно-діалогічного припасування власного людського досвіду (а не експертного знання) до неповторного контексту поетичного твору з утіленим у ньому досвідом багато нюансованого життя-споглядання і життєтворчості. Обрана нами форма феноменологічного аналізу покликана виправдати інтерпретатора і перед академічними вченими, літературними критиками, і перед... самим автором, символічний горизонт філософської та художньої перцепції якого може виявитися значно далі нашої розумінневої спроможності.

Ліричний герой книжки – наш сучасник, мешканець залізобетонного мегаполісу, обплутаного всесвітньою інформаційною мережею, один у юрмищі таких же, як сам, “Я”, що, маючи імена, які є “лише ситуативні коди виклику, зумовлені соціально, ролі у хворобливих іграх, титули...” [5, с. 3], подібно до середньовічного пілігрима, прошкує до неторканого потаємного Я, щоб пережити досвід своєї абсолютної унікальності у місці повної притомності свідомості й отримати свідчення: так, Я – “Той, що є”.

Вихопити з плинної темпоральності особистого (перед собою) поставання Я свідомим рефлексивним зусиллям сенсово достеменні автентичні миті свого неповторного буття означає роздробити потік переживань на химерний візерунок вражень, що змінюється з калейдоскопічною регулярністю відповідно до амплітуди

виокремлюваних інтенційних актів. Така феноменологічна процедура, за Д. Кубаєм, – дискретизація – дозволяє семантично ототожнити різні чуттєві модальності: “червоні капці / з пухнастими кульками / як вам вдавалося так довго зберігати / тепло маминих ніг” [5, с. 48], або ж наповнити сенсом “запрошувальну” порожнечу іншого відкритого мені Ти: “я не казатиму мовчи / я не мовчатиму на слово / я тиша тільки закричи / жахливо радісно чудово” [5, с. 60].

Попри всі психосемантичні ідентифікації та ціннісні атрибуції, які ділять протягну екзистенцію на дискретні увічнені миті впізнаної сутності, ліричного героя переслідує непозбуття причеплива ілюзія безкінечного “вчора” – типізованого враження, котре творить шерг несправжніх “подій повсякденності”: один і той же пасажиропотік у метро, людський мурашник міських транспортних мереж, блукання велелюдним супермаркетом, знайомі побутові деталі п’ятницевого дозвілля – такі прикмети ситуації загубленості сучасної людини, її тотального відлучення від своєї сутності через компульсивне тиражування вічно вчорашніх, а відтак мертвих, копій, що підмінюють свіжість вражень черговим перевиданням симулякрів: “чи траплялися мені / у справжньому житті / справжні нещирі слова / справжні подробиці джинси / справжні контрафактні диски / справжні фальшиві гроші / чи це були подробиці подрібок?” [5, с. 23]. Та, на щастя, “пам’ять поборює фальсифікації особистої історії” [5, с. 42] всупереч “цивілізаторським” успіхам глобальної “четвертої” влади: “змі щастить із отупінням мас / окрім інерційних і важких / і чим рейтинговіш простір-час / тим відносніша правдивість їх” [5, с. 64], а також інтелектуальній легітимізації персональної відсутності в постмодернізмі: “нишпорити в текстах поміж слів / і цитат назбируючи хмиз / пхати до вогнища щоб горів / посмердючише постмодернізм” [5, с. 64].

То як же позбутися вбивчої магії оманливих вражень як маревних слідів минулого в наявному тут-і-тепер? Відцентрова концентрація уваги суб’єкта на предметах чистого інтенційного воління, не спотворених інтерпретативною лінзою конвенційної доцільності, – це лише необхідна, але не достатня умова знаходження і підтвердження себе. Так Я перебуватиме (в) при-сутності, та відчуватиме скорботу й невтоленну спрагу сутності, до якої наблизатиметься, як до обр’ю, що вислизає з орбіти огляду: “містичний досвід не шукати глибший

сенса / у номерах троллейбусних талонів / і вислизнеш в тут і тепер із десь / де овид ширший від вагонів і перонів” [5, с. 71].

Онтологічною умовою відкриття Я в локусі тут і тепер само-стояння є інтуїтивне осяяння-прозирання перед лицем Іншого, причому так, начебто цей Інший збирає в пучок усі наші власні конституювальні налаштування. Останні увиразнюють для нас самих образ Людини справжньої – тієї, що може існувати лише як ідеальна форма, достеменність якої дається в апперцепції духовної уяви. Незбагненна німота Іншого (та й себе як невтіленого, ще лише перед-сутнього сповнення) фіксує миті перебування як ризикованого пере-міщення вісью часу до все більшої повноти мрії. Мовчання конвертується в будь-яку ідеальну форму-сутність, навіть “на ніжні слова / захищені від корозії / обіцянками / яким віриш / просто тому, що довіряєш / низочці символів / за якими / чомусь / передчуваєш людину” [5, с. 88].

Іраціональна віра в те, що час – вартість, яка ніколи не минає й не закінчується, бо нею ти володієш, як той, хто здатен до дискретувальної рефлексії, дає тобі снагу помітити й оцю *неідеальність поверхонь* – усю унікальність окремих суцільних – в перспективі завжди ідеального часу, що, як висотний кран, є тимчасовим пристанищем для зграї круків [5, с. 92–94]. Відтак схоплення сутності можливе лише в при-сутності уявного Значущого Іншого завдяки суб’єктивному часовому розриву актуальної плинності: “тубільне пірту-пірових мереж / чи ти передчуваєш невагомність / хвилини у яку таки збереш / з ай-пі-пакетів цілісну свідомість” [5, с. 70]. Адже сутність – не відпочаткова даність: вона конститується духовною апперцепцією, вірою в наближення-долання трансцендентних обр’їв.

Сутність – це те, що постає, екзистує з ідеальної спроможності бути принципово, тобто від-бутися десь-і-колись. Тільки у перспективі такого ідеального футуристичного хронотопу з’являється унікальна можливість “ловлення духу” тут-і-тепер: “бажання мати крім бажань ще й прагнення / амбіції тривання і увічнення / і перевершувати всі досягнення / на віддалі останнього наближення” [5, с. 76].

Проте амбіція утвердити власну сутність “раз і назавжди” схожа на самовпевнене викорінювання раба в собі. Адже інтенція не дорівнює амбіції, інтенція відкрита пригоді футуристичного конституювання, тоді як амбіція стрижена фактом проминального

сьогодення. Іntenція – не твердий феноменологічний факт, закарбований модус свідомості, вона – спрямований у майбутнє процес конструювання ідеальних форм життєздійснення як імагінативне наповнення його інтуїтивно привнесеними сутностями-сенсами. Амбіція ж хибно приймає життєдайне інтенційне ядро особи – власне джерело конституювання сутностей – за внутрішнього раба, цькування якого перетворюється на вигадливі тортури духовного самогубства: “і поки з темних куточків / несподівано жахомісткого / внутрішнього світу / долинали зойки надто живучого / абстрактного раба... донедавна бадьорі субособистості / поволі закликали / бо ставало чим далі очевидніше / що раб неодмінно скінчиться / раніш ніж буде досягнуто меж / збагаченого / частковим самогубством / самовдосконалення” [5, с. 32–33].

На сутність, як на посаду, не можна ніщо призначити, сутність принципово не іменується, вона з’являється у “просвітку” між “тепер” і “завтра”, і сама є актуальним моментом “випадання”, “перетікання” в інше. Немає застиглого “гешталту перону” (життя – З.К.), бо “за розкладом потяг / не зайде сюди / ніколи / і немає такого місця” [5, с. 19]. Серед безлічі речей, ідентичних дечому натуральному, не можна мати певність в останньому шляхом іншим, ніж “повільне усвідомлення плинності життя, поза дебютом, міттельшпілем й ендшпілем...” [5, с. 16]. *Суть життя* – в інтенціонально спрямованій миті переходу в інакшість, в об’єктивації віртуального майбутнього в унікальний екзистенційний проект персонального самоздійснення.

Так само як життєдайну інтенцію можна задушити гамівною сорочкою амбіції, так і спонтанно народжувану свіжість передчуття наступної миті можна підмінити механічною тяглістю прогнозованих асоціацій – культурних кодів уніфікації автентичного: “а” тягне “б” / “б” тягне “в” / це називається тяглістю / “в” тягне воду чи вино / вино – провину чи похмілля / це називається *маргінальністю* – / викинутістю з потоку / справжнього життя...” [5, с. 21].

Каузальна механіка подібної асоціативної тяглісті характеризується матеріальною щільністю чотирьох стихій – води, вогню, повітря і землі [5, с. 26–28], – в оболонці і стані яких кожне суще здобуває сутність лише в інтенційному акті телеологічного прямування до свого інобуття у формі Ідеалу з вірою у “світло в кінці тунелю” [5, с. 54], “бо прожите лише

варіація” [5, с. 57]. Однак і минулий досвід – досвід пережиття – синкретизує свідомість у пориві до перевідкриття часу (вірш “Ідеальне минуле”) і дає змогу “ще відчувати / начебто щось напрозорочив / *несподіваніше за минуле*” [5, с. 58]. Якщо рефлексивна дискретизація інсталує плинну екзистенцію в дійсну сутність, то антиципувальна синкретизація спромагається на переплавлення мерехтливих сутностей-сенсів у життєву перспективу стріли вічно можливого часу. Без такого передбачення “і не зрадити і не вкрати / не згубити ані знайти / достроково-умовне щастя / з конфіскацією мети” [5, с. 67], а також “життя порожнеча / струмує в ніде” [5, с. 75].

Отож у кордоцентричному (інтенційному, інтуїтивному, антиципувальному) перемаганні знерухомлюючого раціо особа як “мандрівний” суб’єкт темпорального (ціле)покладання осягає свою сутність за двох онтологічних умов: 1) готовності до “мовчазного” буттєвого діалогу з самореферентним уявним Іншим як візуалізацією власної духовної *глибини*: “найкомпактніша модель / приладу доповненої реальності / міцно тримається в оці / й не виплакати її без тебе” [5, с. 86]; 2) повсякчасної готовності до темпорального трансцендування власної духовної *висоти*, бо тільки “на бойовому взводі / будильник домірює вічність” [5, с. 91].

Втім, на обітованій території “між” (глибиною і висотою) завжди присутній сумнів – а як же, переживаючи цю емоцію, відчуті у собі снагу-інтенцію? Сумнів, неunikний, як пам’ять про відкриття часу і місця для себе: “пам’ятаю добрих сусідів / білі пластикові ручки торби / біг тролейбусів повз ілюзію мене / і не знаю чи я знайшовся” [5, с. 47].

Автор “Неідеальності поверхонь” розуміє, що “дійсно важливі речі / що на них звертаєш увагу / зазвичай трапляються / не вище / певного кута / від обрїю / і помітити їх можливо / не ближче / певного кута / від сонця” (форзац книжки). Будучи переконаною в достеменності цього спостереження, смію заперечити, що ключ від неба може бути загублено *лиш на фотовідбитку* (позаяк на ньому зафіксовано), але *не* в живій душі завжди юного (бо справжнього) Поета: “ветерани / найкращого в світі / щасливого дитинства / не адаптуються / до дорослого життя” [5, с. 54]. Ба більше, не лише Автор, а й Читач, і собі “відчиняючи небо”, натхненно й невтомно творять персональний космос з матеріалу минулого, кроку сьогодення та форми належного майбутнього.

1. Балл Г. Інтегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять / Г. Балл / Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 25–53.
2. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості: [монографія] / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
3. Кольцова В., Олейник Ю. Внесок В. А. Роменця в історію психології: синтез почуттів і раціо / В. Кольцова, Ю. Олейник // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 57–63.
4. Кочубейник О.М. Автентичність особистості у її життєвому світі: модуси, процеси, статуси / О.М. Кочубейник. – К.: Видавництво педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 272 с.
5. Кубай Д. Неідеальність поверхонь: Поезії / Д. Кубай. – К., 2011. – 96 с.
6. М'ясоїд П. Від психології творчості до творчості у психології / П. М'ясоїд // Психологія і суспільство. – 2011. – № 2. – С. 64–91.
7. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття: [навч. посібник]. – Вид. 2-ге, стереотип. / В.А. Роменець, І.П. Маноха. – К.: Либідь, 2003. – 992 с.
8. Роменець В.А. Психологія творчості: [навч. посібник]. – 2-ге вид., доп. / В.А. Роменець. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
9. Світ пізнає себе через людську душу (бесіда з академіком Володимиром Роменцем) // Психологія і суспільство. – 2011. – № 2. – С. 170–176.
10. Татенко В., Титаренко Т. Канонічна психологія Володимира Роменця: вчинок, історія, особистість / В. Татенко, Т. Титаренко // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 22–38.
11. Титаренко Т. Його величність Випадок: несподівані конфігурації людського життя / Т. Титаренко // Психологія особистості. – 2011. – № 1 (2). – С. 152–158.
12. Фурман А.В. Психодіагностика особистісної адаптованості: [наук. вид.] / А.В. Фурман. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 197 с.

АНОТАЦІЯ

Карпенко Зіновія Степанівна.

Психологія творчості В.А. Роменця в постнекласичному художньо-філософському дискурсі.

У статті розкрито трактування В.А. Роменцем природи і механізмів психології творчості. Показано, що творчість являє собою якісно інший – трансцендувально-гетеростатичний – режим функціонування особи на відміну від адаптації з притаманним їй гомеостазом. Зазначено, що надмір самоорганізації системи веде до порушення її рівноваги і до появи нових системних якостей – оригінальності й комунікативності, які зумовлюють соціокультурну об'єктивацію продуктів творчості та самоактуалізацію її автора. Психологічними механізмами творчості є інтуїтивно-емоційне вчування та дискурсивно-логічне мислення-впорядкування, опосередковані антиципувальною здатністю уяви. Обстоюється думка, що поданий у науковому світогляді В.А. Роменця канон психології творчості аксіологічно обґрунтований, оскільки втілює у собі ідеальні налаштування особистості на загальнолюдські цінності та прагнення з метою

максимально повного її самоздійснення в обширі доступних можливостей.

Ключові слова: особистість, В.А. Роменець, творчість, адаптація, самоактуалізація, сомоорганізація, уява, цінність, культура, поезія, постнекласика.

АННОТАЦИЯ

Карпенко Зиновия Степановна.

Психология творчества В.А. Роменца в постнекласическом художественно-философском дискурсе.

В статье раскрыто толкование В.А. Роменцем природы и механизмов психологии творчества. Показано, что творчество представляет собой качественно иной – трансцендирующе-гетеростатический – режим функционирования личности в отличие от адаптации со свойственным ей гомеостазисом. Отмечено, что избыток самоорганизации системы ведет к нарушению ее равновесия и появлению новых системных свойств – оригинальности и коммуникативности, которые обуславливают социокультурную объективацию продуктов творчества и самоактуализацию ее автора. Психологическими механизмами творчества являются интуитивно-эмоциональное вчувствование и дискурсивно-логическое мышление-упорядочивание, опосредствованные антиципирующей способностью воображения. Отстаивается мысль, что представленный в научном мировоззрении В.А. Роменца канон психологии творчества аксиологически обоснован, поскольку воплощает в себе идеальную настроенность личности на общечеловеческие ценности и устремления с целью ее максимально полного самоосуществления в объеме доступных возможностей.

Ключевые слова: личность, В.А. Роменец, творчество, адаптация, самоактуализация, самоорганизация, воображение, ценность, культура, поэзия, постнеклассика.

ANNOTATION

Karpenko Zinoviya.

Psychology of V. Romenets's Creative Work in Post-Non-Classical Artistic-Philosophical Discourse.

The article reveals the explanation by V. Romenets' the nature and mechanisms of psychology of creativity. It has been shown that creativity is qualitatively different – transcendental-geterostatical – regime of functioning of a person in contrast to adaptation with characteristic to it homeostasis. It has been noted that excess self-organization of system leads to breaches of its balance and to the emersion of new system qualities – originality and communicativeness, which cause socio-cultural objectivation of the products of creativity and self-actualization of its creator. It has been approved that the canon of psychology of creativity offered by V. Romenets', is axiologically substantiated, as it embodies ideal settings of a personality on the general-human values and objectives with the aim of its complete self-realization within available opportunities.

Key words: personality, V. Romenets', creativity, adaptation, self-actualization, self-organization, imagination, value, culture, poetry, post-neo-classics.

Надійшла до редакції 24.05.2012.